

Posiedzenie Komisji Zdrowia oraz Komisji Klimatu i Środowiska Senatu

Jednorazowe papierosy - wpływ na zdrowie i środowisko

Executive Summary

Podczas posiedzenia Komisji Zdrowia oraz Komisji Klimatu i Środowiska Senatu, kluczowe kwestie dotyczące jednorazowych papierosów były omawiane z wielowymiarowej perspektywy, obejmującej zdrowie publiczne, środowisko i prawo. Prezes Komisji Zdrowia, Beata Małecko-Libera, podkreśliła problem rosnącej popularności e-papierosów wśród młodszych użytkowników i kwestie zdrowotne związane z używaniem e-papierosów, w tym ryzyko uzależnienia. Zwrócono uwagę na konieczność spojrzenia na problem kompleksowo, także z punktu widzenia środowiskowego, zauważając, że odpady związane z e-papierosami stanowią zagrożenie ekologiczne.

Przewodniczący Komisji Klimatu i Środowiska, Stanisław Gawłowski, wniósł do debaty aspekty środowiskowe, w tym brak odpowiedzialności producentów za elektroodpady, i zaapelował o podjęcie działań regulacyjnych.

W debacie poruszono również tematykę skuteczności istniejących przepisów oraz konieczności edukacji i większej kontroli nad nielegalnym obrotem e-papierosów. Wymieniono liczne statystyki, jak np. znaczącą ilość zgłoszeń naruszeń przepisów, oraz wyrażono potrzebę dalszych badań nad wpływem składników e-papierosów na zdrowie. Dyskusja uwypukliła również istotną rolę dialogu międzyinstytucjonalnego i interdyscyplinarnego w rozwiązywaniu problemów związanych z e-papierosami. W kontekście publicznego zdrowia, bezpieczeństwa narodowego i środowiska, zwrócono uwagę na niezbędność działań systemowych oraz zakazów jako potencjalnych środków zaradczych.

W kontekście regulacji prawnych i działań państwa, zauważono potrzebę większej konsekwencji w egzekwowaniu prawa oraz znaczenie rzetelnych danych w tworzeniu polityki zdrowotnej. W posiedzeniu uczestniczyli nie tylko przedstawiciele władz, ale również eksperci oraz przedstawiciele branży, którzy apelowali o współpracę i dążenie do kompleksowych rozwiązań problemu palenia, w tym walki z nielegalnym obrotem i promowania zdrowego stylu życia.

Dla pełnego zrozumienia wszystkich wątków i podejmowanych postanowień, włącznie z reakcją na podnoszone obawy, analizą obecnych przepisów, propozycjami rozwiązań regulacyjnych i perspektywami przyszłych działań, kluczowe będzie śledzenie kolejnych działań i wyników pracy Komisji.

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- Czy na sali znajdują się osoby wykonujące działalność lobbingową?
- Obszar nowych używek, ale bardzo dynamicznie się rozwijający.
- Szereg doniesień na ten temat w kontekście zdrowia, środowiska oraz rosnącej sprzedaży.
- Spotykamy się w tym gronie, by spojrzeć na ten problem kompleksowo, z punktu widzenia zdrowia publicznego.
- W Sejmie kilka tygodni temu odbyło się posiedzenie Zespołu ds. Przeciwdziałania Uzależnieniom. Tam odbyła się debata zdrowotna. Wiemy już, że od roku 2018, kiedy jedn. e-pap pojawiły się na rynku, prowadzone były badania wpływu tych produktów na zdrowie i życie.
- Niestety po e-papierosy i jedn. e-pap. sięgają coraz młodszy, dzieci i uczniowie, uzależniają się.
- Ta nowa używka jest ogólnie dostępna, oprócz nikotyny są też takie, które mają tylko sukralozę, o różnych smakach. Sukraloza po podgrzaniu jest rakotwórcza i uzależniająca.
- Olbrzymia ilość aromatów przyciąga młodych. Potwierdzają to lekarze oraz różne organizacje. Używanie tego powoduje zmiany w płucach i mózgu. WHO bije na alarm - epidemia e-papierosów.
- Drugim problemem, poza zdrowotnym, jest kwestia środowiskowa. Nie tylko zanieczyszczenie plastikiem, ale także baterie i metale w niej zawarte, czy resztki substancji do podgrzewania.
- Jestem lekarzem, zajmuję się od lat zdrowiem publicznym i jestem całkowicie za zakazem.
- Wszyscy na Zespole mówili, że są za zakazem, jednak sprawa jest bardziej skomplikowana i wymagająca rozwiązań systemowych, które wymagają czasu.
- Jednak mając do dyspozycji obecne przepisy można bardzo wiele zrobić, chociażby ograniczenie nielegalnej sprzedaży.

Stanisław Gawłowski, przewodniczący Komisji Klimatu i Środowiska:

- Na pierwszy rzut oka nie wydawało się, że sprawa dotyczy kwestii środowiska.
- Jednak jest to problem, w dużej mierze nieuregulowany.
- Powinna obowiązywać zasada - zanieczyszczający płaci.
- Przez pryzmat dyrektywy odpadowej i rozszerzonej odpowiedzialności producenta - ci, którzy wprowadzają to na rynek, powinni ponosić koszty.
- Tj. ok. 2500 ton elektroodpadów, co powinno być objęte regulacjami.
- Nie miałem pojęcia, że w tym jest nikotyna i nawet nie jest objęte akcyzą.
- Musimy dyskutować o trzech obszarach: zdrowotnych, środowiskowych, finansowych.
- Oczekuję od MKiŚ, że rząd pochyli się nad tym problemem i obejmie te produkty odpowiednimi regulacjami. Tak dużo mówiło się przed laty o opakowaniach po alkoholu. A mówimy tu o tonach i milionach sztuk, poza regulacjami.

Agnieszka Dudra, Biuro do spraw Substancji Chemicznych, prezes:

- e-pap. i pojemniki zapasowe wprowadzane na rynek zgodnie z odpowiednimi regulacjami - poprzez zgłoszenie etc., co najmniej 6 miesięcy przed planowaną datą udostępnienia etc. - **tu zostały wyczytane wszystkie wymogi.**
- pracownicy Biura sprawdzają kompletność i poprawność zgłoszeń z ustawą (składniki, dane kontaktowe, wniesienie opłaty etc.), prezes Biura podejmuje decyzję o niezgodności z wymaganiami ustawy w przypadku ich stwierdzenia. Decyzje potem przekazywane do Inspekcji Handlowej - dalszej wiedzy nie posiadają od IH.
- Było ponad 20 decyzji o naruszeniu przepisów, na łącznie 40 tysięcy zgłoszeń.
- Biuro ma sporządzoną listę wszystkich substancji (ponad 3 tysięcy) zgłoszonych do tej pory w e-pap.
- Będzie to wykorzystane do dalszych badań, by zbadać jakie mogą one mieć wpływ i właściwości po podgrzaniu.

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- liczba tych zgłoszeń i substancji, dotychczasowe badania, z których wiele mówi o szkodliwości, powinna państwa skłonić do współpracy z różnymi instytucjami, jak np. MZ. Czy coś takiego się działo?

Agnieszka Dudra, Biuro do spraw Substancji Chemicznych, prezes:

- są unijne przepisy, które warunkują to jaka ilość konkretnej świadczy o toksyczności czy zagrożeniu.
- teoretycznie te substancje są w takich stężeniach, że teoretycznie nie powinno powodować zagrożenia.
- analizujemy tylko dokumenty zgłoszenia.
- Jeżeli są produkty, które nie spełniają warunku 2 ml płynu, niestety nie mamy możliwości "wejścia do sklepu", ale jak się o tym dowiadujemy to zawiadamiamy prokuraturę.
- Trudno odpowiedzieć na pytanie dlaczego jest rosnąca ilość na rynku takich produktów, które mają pojemność niezgodną z prawem.
- Zazwyczaj prokuratura umarza ze względu na znikomą szkodliwość społeczną.

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- **tu przytaczono wszystkie przepisy obecnie obowiązujące** - wystarczy to przestrzegać i mielibyśmy o wiele mniej problemów. Dlaczego Biuro i GIS nie alarmują?
- Ustawa daje możliwość Biuru zażądania w każdym czasie dodatkowych informacji, w szczególności w zakresie ich bezpieczeństwa.

Senator:

- Mamy słabość państwa, skoro prawo nie jest przestrzegane. To nie wina handlarza, czy Biura, tylko policji i prokuratora.

Krzysztof Saczka, Główny Inspektorat Sanitarny:

- jedn. e-pap. leżą poza kompetencjami GIS. W kompetencjach GIS są dopalacze, narkotyki etc. W tej kwestii bardzo mocno działamy z organami ścigania.
- W kwestii papierosów prowadzimy tylko nadzór czy właściwie jest wykonywana ustawa tytoniowa, oznaczenia zakazu palenia etc. Kontrolujemy to na bieżąco, weryfikujemy, nakładane są kary. W 2023 r. mieliśmy ponad 250 tysięcy miejsc pod kontrolą. Poziom nieprawidłowych oznaczeń poniżej 1%.
- To w kontekście rejestracji i wprowadzania na rynek. Oczywiście prowadzimy szeroko zakrojona akcje edukacyjną.

Agnieszka Gorgoń-Komor, senatorka:

- Nic tu nie działa.
- Już w 2021 r. American Heart Association opublikowało raport, że palenie e-papierosów i e-pap. jedn. powoduje wzrost zachorowalności o choroby sercowo-naczyniowe o 60%, udary o 70%.
- My nie mamy czasu kontrolować, zastanawiać się.
- Jak edukacja się przekłada na praktykę, skoro tak dużo młodych korzysta?
- Do prezes Biura - proszę o listę tych substancji, które źle działają na zdrowie, bo musimy się opierać na ekspertach.
- W ogóle palenie jest przyczyną chorób onkologicznych i kardiologicznych.

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- czy do Biura i GIS wpływały zgłoszenia o niezgodności produktów z ustawą?
- Czy Biuro przekazuje informacje do MZ? Skoro jasno zostało powiedziane, że na rynku może być nielegalny towar?

Biuro:

- jedno zgłoszenie od producenta, że jedna z substancji może mieć zły wpływ, produkt zostanie wycofany, przekazane do Insp. Handlowej, by sprawdziła, co się stało z produktem.
- Sprawdzenie, czy produkt jest w obrocie po zgłoszeniu, zależy od IH.
- Może się zdarzyć, że kupi się substancje nielegalne.
- Informacje są przekazywane w sprawozdaniach do MZ.

Agnieszka Gorgoń-Komor, senatorka:

- Ile takich zgłoszeń od 2018 r do prokuratury?

Izabella Gładysz, Fundacja Dla Zdrowia Mózgu "Mental Power" (i w imieniu Stow. Walki z Rakiem Oddz. Szczecin)

- prowadziliśmy korespondencję z Biurem odnośnie jedn. e-pap. i substancji, które się w nich znajdują, czy są badane, jak wygląda proces wprowadzenia na rynek, zwracaliśmy uwagę, że zawartość liquidów nie jest badana, a są szkodliwe dla zdrowia.
-

- Dostaliśmy odpowiedź, że Biuro zgodnie z ustawą nie zajmuje się badaniem składów, jedynie przyjmuje i weryfikuje zgłoszenia.
- Zrobiliśmy badanie w szkołach ponadpodstawowych, anonimowe ankiety, 342 badanych - blisko połowa przyznała, że używa smakowych jedn. e-pap.
- Osiem organizacji pacjenckich wystąpiło do MZ o zakaz dodatków smakowych i jedn. e-pap.

prof. Bolesław Samoliński:

- Dzieją się wręcz kryminalne sytuacje w tym zakresie, to wychodzi poza MZ.
- Są różne służby, których kompetencje są niejasne.
- E-papierosy są kompletnie nowym wyzwaniem, do którego nie mamy żadnej strategii. NFZ powinno budować strategię walki z tym.
- Musimy zacząć walkę z zagrożeniem społecznym jakim jest palenie.

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- dlatego tu się spotykamy, bo prawo nie jest respektowane, jest nielegalna sprzedaż internetowa, są produkty niespełniające wymogów ustawowych, z roku na rok coraz więcej papierosów i problem środowiskowy.
- Odpowiednie instytucje kompletnie przespały ostatnie lata.
- A strategia to kolejny krok, kolejne przesunięcie strategii "bez dymu tytoniowego" do 2050 r.
- Kwestia używek w ogóle będzie jeszcze dyskutowana.

Irena Rej, Izba Gospodarcza "Farmacja Polska":

- Jesteśmy w stałym kontakcie z RPD.
- Młodzież używa tego samego e-pap. w ileś osób, kolejny krok do epidemii.
- Przychodzą dilerzy do szkół, zachęcający do dzielenia się, są nawet na 900 zaciągnięć.

Grzegorz Ziemniak, IZiD:

- konkluzją z Zespołu, było, że instytucje zawiodły - MZ, GIS, Biuro.
- Brak kontroli, brak pobierania akcyzy, brak oznaczeń.
- Z dopalaczami też była nieskuteczna walka przez wiele miesięcy, bo chciano zdefiniować każdą substancję, co było łatwe do obejścia.
- Powinniśmy wykorzystać sposób na "tu i teraz" - zakaz sprzedaży jedn. e-pap w systemach zamkniętych i to by je automatycznie wyeliminowało z rynku.
- MF bardzo sensownie i szybko zareagowało na postulat, odpowiadało na interpelacje wspierając MZ. Sprawa jest prosta, wystarczy wprowadzić w życie.
- To są działania doraźnie, powinniśmy jednak zmierzać do zmian systemowych, jawności działań i współpracy.

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- Należy pamiętać, że to co wprowadzone legalnie, jest w całej Europie, nie jesteśmy wyspą i należy pamiętać o konsekwencjach zakazania rzeczy, które zostały legalnie dopuszczone.

Filip Szymański, Pol. Tow. Chorób Cywilizacyjnych:

- kardiologia, onkologia, ale też choroby układu oddechowego.
- Deklarowana zawartość nie równa się to, co powstaje w momencie podgrzewania.
- Im szybciej zakaz, tym mniej przedwczesnych zgonów.

prof. Andrzej Fal:

- Coś trzeba zrobić z legislacją, bo senatorowie nie są w stanie ustalić kto za co odpowiada.
- brak jest odczucia nieuchronności kary
- Wcześniej wprowadziliśmy e-papierosy, nie widząc konsekwencji. To miał być produkt, który miał być tylko do rzucania palenia, a poszliśmy na żywioł.
- 13 latkowie palą albo zwykłe papierosy, albo e-papierosy. Nie ma takiego drugiego zagrożenia dla zdrowia publicznego.
- Zdrowie publiczne jest elementem bezpieczeństwa narodowego.

Maciej Powroźnik, Związek pracodawców branży vapingowej:

- Słowa prezes Rej o dilerach w szkołach są szokujące.
- Nie równałbym tego z dilerami narkotyków, czy z dopalaczami.
- Zakaz nie rozwiąże żadnego problemu, bo będziemy mieli szarą strefę, nad którą nie będzie żadnej kontroli.
- Stanie się to w drodze prywatnego importu osób fizycznych, będzie to niewidoczne dla instytucji państwowych.
- Przykładem może być Szwecja, gdzie e-pap. były jednym z elementów walki z paleniem, oraz Wielka Brytania, gdzie podniesiono podatki na e-pap - zachowując jednak różnicę między nimi a klasycznymi papierosami, swap to stop etc.
- Aspekt środowiskowy - patrzenie przez pryzmat e-papierosów to bardzo mocne zawężenie perspektywy. Kluczem jest prawidłowo funkcjonujący system rozszerzonej odpowiedzialności producenta, na co branża też czeka.
- Branża deklaruje pełną współpracę i chce być częścią rozwiązania, praktyki nielegalne nie powinny mieć miejsca.

Joanna Dargiewicz-Rożek, Polskie Stow. Liderów ESG:

- Tak, musimy się trzymać prawa, które nas obowiązują w UE.
- Możemy jednak zmienić regulacje dot. ekspozycji produktu, nazewnictwa, opakowania.

Stanisław Gawłowski, przewodniczący Komisji Klimatu i Środowiska:

- Nie rozumiem dlaczego Biuro opiera się tylko na dokumentach producentów, a nie prowadzi swoich badań.
- Opłata jest wyjątkowo niska, maks. 7 tysięcy zł.
- do MF - dlaczego różne produkty nikotynowe są objęte różnymi regulacjami? Wszystkie te produkty powinny być objęte bardzo wysoka akcyzą.
- To jest wprost żądanie do MF - poprosze o informację, jakie działania MF w tej kwestii podejmie.
- Wysoce naganne jest to, że do dziś nie ma rozszerzonej odpowiedzialności producenta.
- Wszystko bez wyjątku powinno być objęte tymi regulacjami i wpływać na konto funduszy środowiskowych.
- Nie możemy dłużej tolerować tego braku opłat.
- Powinno być zniechęcające, ponieważ to opakowanie jest tak drogie potem w przetworzeniu.

Marek Goleń, Dyr. Dept. Gospodarki Odpadami:

- Ślad środowiskowy tych urządzeń jest ogromny.
- Jest to kolejny aspekt, który przemawia za zakazem, po zdrowotnym.
- Największym problemem jest bateria, która już teraz jest objęta rozszerzona odp. producenta.
- Teoretycznie każdy taki przedmiot powinien być odwieziony do PSZOK.
- Zwyczaj rzucania niedopałków na ulice powoduje, że te produkty też są rzucone na ulice.
- Jesteśmy gotowi dostarczyć argumenty za zakazem.
- Największy producent i dostawca - Chiny - zakazał od października 2022.
- Trzy kraje w Europie są w trakcie wprowadzania zakazu.
- Stanowisko uzgodnione z panią wiceminister.

Stanisław Gawłowski, przewodniczący Komisji Klimatu i Środowiska:

- Zakaz może być niewystarczający.
- To jest odpad niebezpieczny.
- Trzeba pomyśleć o dużych opłatach dla wprowadzającego, duża kaucja. Jak odbierze i przetworzy, to dostanie z powrotem.

Edyta Białas-Giejbatow, Dyr. Dept. Podatku Akcyzowego:

- Obecnie, w trakcie prekonsultacji, jest projekt przepisów o podatku akcyzowym, przewiduje wprowadzenie podatku na szaszetki nikotynowe i inne produkty.
- Jesteśmy w roboczych kontaktach z MZ, z dyr. Poznańskim, dyskutujemy limity nikotyny w produktach.

Prof. Marek Chmaj:

- Należy podejść systemowo.
- Zakaz nie będzie skuteczny, dopóki w krajach ościennych będą sprzedawane.
- Byłby skuteczny, gdyby był wprowadzony na terenie UE.
- Należy do tej pory administracyjne reglamentować: wprowadzenia akcyzy, wprowa. zakazu sprzedaży produktów adresowanych do osób poniżej 18 rż bez nikotyny, jednolite opakowania z informacją o szkodliwości.
- Kwota akcyzy czy opłaty środowiskowej wpłynie na zmniejszenie zainteresowania.

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- podsumowując: respektujemy obecne przepisy, oczekuję od ministra, że zostanie wycofane z obrotu wszystko to, co nie spełnia wymagań, akcyza na wszystkie wyroby z nikotyną, proszę by minister wyegzekwował z Biura listę podmiotów i co wchodzi w skład płynów, wzywam do współpracy z Min. Cyfryzacji blokada stron internetowych, na których odbywa się sprzedaż.

Stanisław Gawłowski, przewodniczący Komisji Klimatu i Środowiska:

- w internecie nikt dowodu nie sprawdza, należy w ogóle zakazać sprzedaży wyrobów tytoniowych i nikotynowych przez internet, bo inaczej to będzie fikcja.

Wojciech Konieczny, wiceminister zdrowia:

- pracujemy nad zmianami w zakresie wyrobów tytoniowych, bez tytoniu.
- zaległa implementacja dot. flavor ban - prace daleko posunięte, jesteśmy ostatnim krajem UE.
- mówimy o e-papierosach, które mają nikotynę i tych, które nie.
- Te, które nie mają nikotyny nie podlegają pod ustawę tytoniową. Ich użytkowanie podpada pod ustawę o bezpieczeństwie produktów, tu może działać UOKIK.
- Zakaz jedn. e-pap. jest w trakcie opracowania. Ten zakaz nie jest taki prosty.
- Możemy tutaj też wprowadzić urządzenia, które nie mają tytoniu. Możemy dołączyć różne rozwiązania, jak np. zakaz używania w samochodach gdzie są dzieci i kobiety w ciąży, jednolite opakowania, zasady reklamy.
- Być może dać też większe możliwości kontrolne.
- Naszym zdaniem, zakaz jest niezbędny, bez tego zatrzymamy się na częściowych rozwiązaniach, które będą obchodzone.
- Francja jest na etapie już notyfikacji.
- Będzie wymóg notyfikacji, vacatio legis, by mógł się rynek przygotować.
- Jesteśmy w MZ zdeterminowani, by zakaz powstał.
- Najlepszym przykładem, że producenci - Indie i Chiny - zakazały tego u siebie.
- **Za kilka tygodni przedstawimy przepisy do konsultacji.**

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- co z tymi produktami, które są nielegalnie w obrocie?
- Nie oczekuję niczego więcej jak tylko to, żeby IH podjęła działania.

Wojciech Konieczny, wiceminister zdrowia:

- niestety praktyka jest taka, że prokuratura umarza, instytucje, które mogą wejść do sklepu tego nie robią, MZ ma ograniczone możliwości, ale będziemy apelować.
- Możemy się zwrócić do IH, by podjęło zmasowaną kontrolę, ale musimy być pewni, czy dany produkt rzeczywiście nie spełnia wymogów.
- MZ na razie nie ma możliwości, by dokonywać takich kontroli.

Agnieszka Gorgoń-Komor, senatorka:

- była sytuacja, że jest substancja w leku, która mogła być szkodliwa i lek jest natychmiastowo wycofywany, a tu się nie da, to nie może być przesłaniem tej komisji.
- trzeba się jak najszybciej pozbyć nielegalnych urzędzeń, zanim edukacja etc.

Wojciech Konieczny, wiceminister zdrowia:

- deklaruję, że MZ będzie inicjatorem działań między różnymi instytucjami, by doprowadzić do lepszej kontroli.
- Jednak porównanie z lekami jest nietrafione, bo w tym przypadku MZ ma instrumenty do działań, tu nie. To jest różny zakres prawny.
- Już jest też zakaz sprzedaży wyrobów nikotynowych w Internecie, problemem jest działanie policji czy Ministerstwa Cyfryzacji, jednak tylko te, w których jest nikotyna, dlatego chcemy rozszerzyć ten zakaz na nie nikotynowe.

Beata Małecka-Libera, przewodnicząca Komisji Zdrowia:

- wspólny wniosek obu komisji, by MZ w trybie pilnym zwołało zespół interdyscyplinarny, w celu wycofania w trybie pilnym wszystkich produktów niespełniających przepisów.